

УДК 636.2.034

DOI: 10.31548/hspedagog2020.02.059

ФІЛОСОФІЯ ТА МЕДИЦИНА: ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМНОГО РОЗВИТКУ

СУПРУН А. Г., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
Національний університет біоресурсів і природокористування України
 ORCID ID 0000 0003 2147 3643

Email: alinasuprun2@gmail.com

МАРКОВА С. О., студентка факультету ветеринарної медицини
Національний університет біоресурсів і природокористування України
 ORCID ID 0000-0001-6729-5155

E-mail: sonika5447marko@gmail.com

Анотація. Взаємозв'язок філософії та медицини залишається актуальним у всі часи. Спільним об'єктом їх вивчення є жива істота. Філософія – це методологічний фундамент для здобування медичного знання. Спільні дослідження та міждисциплінарні зв'язки філософії і медицини приводять до ефективної взаємодії у вирішенні вічних актуальних проблем – виживання людства на землі та досягнення якісного життя окремої людини. Саме у вирішенні цього питання вони поєднали свої зусилля. Зазначено, що сучасна наукова медицина є комплексом дисциплін виключно природничого профілю, хоча сама по собі медицина має гуманістичний характер. Об'єктом її вивчення є людина, яку не можливо уявити та пізнати поза межами культурного та духовного контекстів. Антропологічна проблематика є об'єднуючою складовою між філософією та медициною. Встановлено, що великим ризиком для сучасної медицини є знецінення гуманітарного впливу, який вважається наразі непотрібним медикам. В цьому зв'язку, медична система та й сам медичний професіоналізм ставиться під загрозу. То ж важливо зберегти лікарське мистецтво, виховати лікаря філософа, який міг би лікувати тіло, відчувачи душу.

Ключові слова: лікар-філософ, медичне мистецтво, якість життя, медична антропологія, лікарняна культура, медико-біологічні аспекти.

Актуальність. Відомим є той факт, що філософія є методологічним фундаментом для здобування медичного знання. В цьому складному процесі вона виконує функцію системного поєднання багатоманітних досліджень, які направлені на вивчення найвищої живої істоти – людини. Філософія і медицина однаково давні за своїм походженням феномени культури. Їх тісний зв'язок проявляється різнобічно: наближення предметів дослідження, ціннісна орієнтація, єдність методології, вивчення людини. Можна стверджувати, що кожен сучасний лікар використовує у своїй діяльності один з ключових філософських методів – діалектичний, оскільки тільки він забезпечує комплексний підхід до питань будь якого захворювання, його

лікування та профілактики. Не менш відомим є той факт, що людина завжди шукатиме порятунку для тіла звертаючись до медиків, а з душевним неспокоєм йтиме до філософів. Відомий французький філософ М.Монтень зазначав, що душа, яка може вмістити в собі філософію, не може не заразити своїм здоров'ям тіло.

Взаємозв'язок філософії та медицини був актуальним у всі часи. Особливого осмислення наразі потребує проблема якості життя людини. Сюди можна віднести і здоров'я нації, здоров'я особистості, вплив суспільства на здоровий спосіб життя, патологічні зміни природного середовища та людського організму, соціальні причини, так зва-

них, «хвороб століття», етика взаємозв'язку лікаря і пацієнта, естетичні основи сучасної медицини. Знайти відповіді на ці проблемні питання є вкрай важливим завданням для сучасних як медиків, так і філософів.

Важливо зазначити, що саме тісний взаємозв'язок між філософією та медициною, їх спільні дослідження та міждисциплінарні зв'язки приведуть до ефективної взаємодії у вирішенні вічно актуальних проблем – виживання людства на землі та якісного життя окремої людини. Саме у вирішенні цього питання вони поєднали свої зусилля. Адже філософія без медицини віддаляється від практичної площини, а медицина без філософії – забуває про унікальність кожної окремої особистості, зосереджуючись виключно на дослідженні загального – організму. Ще Демокріт (460–370 рр. до н. е.), друг Гіппократа, зауважив, що лікарське мистецтво цілює хвороби і рани тіла, а філософія є визволителем душі від пристрастей і переживань. Невипадковим є той факт, що багато хто з філософів були медиками, а медики фактично ставали філософами. В сучасних умовах глобалізації та швидких змін у всіх сферах життєдіяльності людини, важливо вміти поєднувати ці дві якості: мислення та швидке прийняття рішень, на основі комплексного аналізу ситуації. То ж перспективою взаємозв'язку філософії та медицини – є спільне прагнення не просто допомогти прийняти кардинальні зміни у світі, але й навчитися якісно жити в таких умовах. Якість життя повною мірою залежатиме від осмислення тих, дій, які людина здійснює по відношенню до себе самої та навколишнього середовища.

Аналіз досліджень і публікацій.

В умовах складних змін різного характеру у соціумі медична реальність потребує глибокого переосмислення. Саме це й допоможе сучасному лікарю вибудувати новий ефективний підхід до пацієнта, сутність якого буде полягати в

комплексному взаємозв'язку людини та світу, в якому вона живе. Зазначена проблематика була предметом огляду багатьох науковців та філософів. Одним з таких був американський антрополог Дж. Роні, який започаткував термін “медична антропологія”. [12; 13] Потім цю ідею почали розробляти та втілювати в реальність Дж.Фостер та М.Кларк. Саме вони ввели дисципліну “медична антропологія” як освітній курс на медичних факультетах та в коледжах [3]. Розробниками біоетичних та антропологічних концепцій були також і українські вчені: С. Кримський, А. Єрмоленко, С. Білоконь, Т. Гардашук.

Метою статті є з'ясування перспективних напрямів взаємозв'язку філософії та медицини.

Результати. Сучасна наукова медицина є комплексом дисциплін виключно природничого профілю, хоча сама по собі медицина має гуманістичний характер адже об'єктом її вивчення є людина, яку не можливо уявити та пізнати поза межами культурного та духовного контекстів [3] Антропологічна проблематика є поєднуючим началом між філософією та медициною [4; 5]. Відомо, що головною метою справжнього лікаря є не просто вилікувати, відвести смертельну небезпеку на безпечну відстань від пацієнта, але й навчити жити поряд з цією небезпекою. Ще Гіппократ говорив про те, що лікар-філософ – подібний до Бога. До таких можна віднести: Емпедокла, Арістотеля, Парацельса, Авіценну, Галена, Ламетрі, Локка, Фрейда, Пирогова, Сеченова, Павлова. Не менш цінними та актуальними є розробки українських лікарів, що змінили якість життя пацієнтів, яких сміливо можна назвати й філософами, це і В. Бец, який досліджував найпотаємнішу частину людського тіла – мозок, і О. Богомолець, який вивчав проблему продовження життя шляхом чіткого опису процесу старіння, його можна вважати основоположником української науки, і

В. Хавкін – відомий на весь світ бактеріолог, якого вважали “благодійником людства”, а в Індії навіть називали “божеством”, і М. Амосов, який був першою людиною на Землі, яка протезувала серцеві клапани. Саме він зазначав, що медицина лікує від хвороб, а от підтримувати здоров'я – це завдання кожного. Лікар філософ – це мислячий лікар, який завжди може вийти за межі досягнутого, готовий розширювати горизонти вже пізаного та прагне до вищих цілей. Наразі, важливо зуміти зберегти життя в медицині, не звести її лише до бізнесу. Лише філософсько-гуманітарна складова в освіті дає можливість виховати лікаря мислячого – лікаря-філософа, творця нових ідей, відкривача інноваційних способів лікування, винахідника. Великим ризиком для сучасної медицини є знецінення гуманітарного впливу, який вважається наразі непотрібним більшості студентів медиків та лікарів професіоналів. В цьому зв'язку, медична система та й сам медичний професіоналізм ставиться під загрозу. То ж важливо зберегти лікарське мистецтво, виховати лікаря філософа, який міг би лікувати тіло, відчуваючи душу.

Сучасні науковці активно намагаються досліджувати медико-біологічні аспекти людського життя. Працюють над розробками різних ліків та вакцин, які могли б продовжити якісне життя людини, не приділяючи уваги її соціальній адаптованості. Біологічний та психоемоційний стан індивіда повною мірою залежить від складних побутових, професійних, економічних, морально-етичних, політичних та інших умов. Ми, як ніхто інший це відчуваємо на собі. Ступінь мотивації людини до збереження здоров'я соціально детермінована, вона залежить від ментальності, від культурно-історичного типу цивілізації, від природного та суспільного оточення індивіда. Здоров'я людини – це не тільки фізичний стан, але й соціальний. В результаті реформування медичної галузі у нас з'явився інститут сімейних лікарів,

які при лікуванні тіла людини повинні обов'язково приймати до уваги її соціальні умови життя. То ж для того, щоб ця інституція працювала та була ефективною, мало змінити назву поліклініки, необхідно змінити філософію медицини – перейти на рівень антропологічного сприйняття пацієнта та його фізіологічних проблем. А для цього необхідно змінювати світогляд лікаря, започаткувати новий тренд в лікарській справі, суть якого у індивідуальному, позапротокольному підході до пацієнта, з урахуванням його соціальних проблем та психоемоційних негараздів. В даному контексті потрібно говорити не просто про реформування всієї системи охорони здоров'я, а й про зміну механізмів управління своїм здоров'ям. Адже проблема здоров'я – це не тільки проблема медицини, а й вічна філософська антропологічна проблема. Щоб наблизитися до її вирішення необхідно враховувати соціо та біокультурні контексти, які прямо впливають на появу різних типів хвороб та на якість життя людини загалом.

Сьогоднішня зміна світобачення та світорозуміння приводить нас до появи нового тренду – культу тіла, підтримуючи цю трендовість, ми вимушені визнати, що зв'язок із суспільними інституціями – це необхідність. Ми повинні навчити та навчитися контролювати вживання тютюну, алкоголю, біоактивних добавок, застосування дієт тощо. Для цього потрібно підтримувати зв'язок з різними закладами: фітнес-клубами, дієтологічними центрами, центрами психологічної допомоги, реабілітаційними центрами. Сучасне бачення лікарні також повинне бути іншим. Лікарня – це не просто сукупність людських і матеріальних ресурсів, але й особливе соціальне середовище, яке буде ефективним виключно за умов наявності соціального і морального порядку. Наявність, так званої, лікарняної культури робить заклад успішним та комфортним для пацієнта.

ентів, надає психолого-емоційної підтримки кожному відвідувачу та забезпечує впевненість в тому, що їх життя стане якісно кращим. Лікарня не повинна викликати відразу та страх, а лише вселяти впевненість в тому, що ти будеш врятований за будь яких умов. Постійний стрес, в якому ми перебуваємо в соціумі, приводить до утворення нових хвороб, походження яких не завжди враховується лікарями. Отже, процес лікування є неефективним та безрезультативним. Лікар майбутнього – це дійсно сімейний лікар, який здатен аналізувати та мислити, враховуючи всі індивідуальні якості пацієнта.

Французький філософ Мішель Фуко, оглядаючи питання ефективної роботи лікарень, ввів спеціальний термін – “лікарняна дисципліна”. [4] Він визначав, що народження соціально орієнтованої медицини було пов'язано з новим типом соціального управління. Це відбувається тоді, коли влада бере до уваги інтереси населення і переходить на рівень особливої політики – “збереження здоров'я”. Цей тип управління Фуко називав “біовладою”, яка не прирікає до смерті, а й займається “інвестуванням у життя” [4]. “Соціальна медицина” є проявом “біополітики”, якої ми всі наразі чекаємо. Політика “інвестування в життя” – це політика майбутнього нашої країни. Адже якщо ми не будемо зважати на цей факт, ми втратимо більшу частину населення. Успішна країна – це та, яка дбає про своїх громадян, в першу чергу – про їх якісне життя, основою якого є здоров'я.

Висновки. Із усього вищезазначеного, можна прийти до висновку, що тісний взаємозв'язок філософії та медицини є вельми перспективним та необхідним. Їх органічне перетікання та взаємне збагачення приведе до створення антропологічного підходу в лікарській практиці та в суспільстві загалом, де будуть враховані всі соціальні фактори. Такий підхід дасть можливість підви-

щити рівень та якість життя кожної людини. Сучасна медицина стоїть на порозі кардинальних світоглядних змін, які приведуть до створення нових взаємовідносин між лікарем і пацієнтом. То ж не хотілося б бути заручником ситуації, коли сутність взаємозв'язку буде залежати лише від споживацького характеру медичних бізнес структур.

References

1. Anokhin A. M. (2006) *Filosofskie problemy` medicziny` // Sovremenny`e filosofskie problemy` estestvenny`kh, tekhnicheskikh i soczial`no-gumanitarny`kh nauk / Pod red. V. V. Mironova. – M.: Gardariki, 317–374. – 639.*
2. Danylova, T. (2019). Moving Beyond The “Nature – Nurture” Dichotomy: A Holistic Approach to Mental Health. Research Revolution. International Journal of Social Science & Management, VII (6-7), 1-5.
3. Mikhel` D. V. (2013) *Dzhordzh Foster kak pioner mediczinskoj antropologii: k stoletiyu so dnya rozhdeniya (1913–2006) // Mediczinskaya antropologiya i bioe`tika: Nauchny`j, obrazovatel`ny`j, nauchno-populyarny`j zhurnal. # 1 (5).*
4. Mikhel D. V., (2019) *Mishel` Fuko i zapadnaya mediczina (May 25, 2019). zhurnal Logos. Moskva, Volume 29 (2), 64–81 <https://ssrn.com/abstract=3394205>*
5. Mikhel` D. V. (2010) *Soczial`naya antropologiya zdorov`ya i reprodukcii: mediczinskaya antropologiya: ucheb. posob. dlya studentov. — Saratov: Novy`j proekt, 100.*
6. Mikhel` D. V. Khe`zel (2012) *Vejdman i vzniknovenie mediczinskoj antropologii v SShA (k pyatidesyatiletiiy obrazovaniya Obshhestva mediczinskoj antropologii) // Mediczinskaya antropologiya i bioe`tika. # 2 (4).*
7. Khrustalev Yu. M., Czaregorodczew G. I. (2007) *Filosofiya nauki i medicziny`. — M.: GE`OTAR-Media, 512.*

8. Suprun A. H. (2017) Filosofski osnovy fenomenu innovatsiinosti v umovakh tranzytyvnoho suspilstva. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia «Humanitarni studii», 228, 85 – 89.

9. Fuko M. (2010) (Rozhdenie biopolitiki. Kurs lekcziy, prochitanny`kh v Kolledzhe de Frans v 1978–1979 uch. godu / Per. s fr. A. V. D`yakov.- SPb.: Nauka, – 448 s.

10. Shevchenko Yu. L. (2004) i dr. Filosofiia medicyny` / Pod red. Yu. L. Shevchenko. – M.: GE`OTAR-Media, 480.

11. Shul`ga E. N. (2008) Zdorov`e v kontekste filosofsko-istoricheskogo analiza // Zdorov`e kak problema estestvenny`kh i biomedicziinskikh nauk / I. K. Liseev, E. N. Gnatik, otv. red. — M.: IF RAN, – S. 67–76, (Filosofiia nauki, vy`p. 13).

12. James G. Roney Jr. The scope of medical anthropology // AMERICAN JOURNAL OF PHYSICAL ANTHROPOLOGY. – 1964. — T. 22, № 3. – C. 349.

13. James G. Roney, Jr. Medical Anthropology: An Introduction // Journal of the National Medical Association. — 1963. — T. 55, № 2. – C. 95–99.

PHILOSOPHY AND MEDICINE: PROSPECTS OF MUTUAL DEVELOPMENT

Suprun A. G., Markova S. O.

Abstract. *The relationship between philosophy and medicine remains relevant at all times. The common object of their study is a living being. Philosophy is the methodological foundation for acquiring medical knowledge. Joint research and interdisciplinary links between philosophy and medicine lead to effective cooperation in solving eternal pressing problems – the survival of mankind on earth and the achievement of high-quality life of the individual. It is in resolving this issue that they have joined forces. It is noted that modern scientific medicine is a complex of disciplines of exclusively natural profile, although medicine itself has a humanistic character. The object of its study is a person who cannot be imagined and known outside of cultural and spiritual contexts. Anthropological issues are a unifying component between philosophy and medicine. It has been established that a great risk for modern medicine is the devaluation of humanitarian influence, which is currently considered unnecessary by physicians. In this regard, the medical system and medical professionalism itself are under threat. It is also important to preserve the art of medicine, to educate a philosopher who could heal the bod, feeling the soul.*

Keywords: *doctor-philosopher, medical art, quality of life, medical anthropology, hospital culture, medical and biological aspects.*